

cjelovito na latinskom izvorniku s kratkim registima na mađarskom i znanstvenim aparatom koji sadrži podatke o vanjskim karakteristikama isprava i donosi informacije o prijepisima, spomenima u drugim ispravama, ranijim izdanjima ili ranije objavljenim registima. Na kraju sveska donosi se indeks osobnih i geografskih imena (211-225).

Zbornik je istovremeno zbirka vrlo kvalitetnih studija i ujedno i pravo kritičko izdanje izvora. Autori pokrivaju povijest ugarskih hercega i herceginja od početaka ugarskog kraljevstva do kasnog srednjeg vijeka i bave se različitim aspektima povijesti ove ustanove u Ugarskoj. Dok neki autori pružaju zaokruženi pregled hercegških uloga, teritorija ili moći (Zsoldos, Bagi), drugi se usredotočuju na jednog (Font, B. Halász) ili nekoliko hercega (Neumann, Pálosfalvi) preko kojih osvjetljaju karakteristike i promjene u razvoju ustanove kroz stoljeća koja istražuju. Svezak može biti zanimljiv i za hrvatske medieviste, jer je nekoliko studija povezano s poviješću Hrvatske, budući da većina autora istražuje herceštvo ili hercege Slavonije ili osobe koje se može povezati s južnim područjima Ugarske i Balkanom.

Judit Gál

Medieval East Central Europe in a Comparative Perspective: From Frontier Zones to Lands in Focus, ur. Gerhard Jaritz – Katalin Szende, Routledge, London – New York 2016., 265 str.

Kako termin "Istočna Srednja Europa" ostaje fluidan ne samo geografski, nego također povijesno, politički i kulturno, rasprave držane na međunarodnom znanstvenom skupu 'A Forgotten Region? East Central Europe in the Global Middle Ages' (Central European University, Budapest, 2014.) nadahnule su njegove sudionike na objavu zbornika radova *Medieval East Central Europe in a Comparative Perspective: From Frontier Zones to Lands in Focus*, koji su uredili Gerhard Jaritz i Katalin Szende. Povrh 15 eseja organiziranih tematski u pet blokova, zbornik uključuje *Popis ilustracija (IX-XI)*, *Bilješke o autorima (XI-XIV)*, *Zahvale (XIV)* i *Kazalo (257-265)*.

Tri priloga u prvom bloku pod naslovom *What is East Central Europe (7-44)* proučavaju pristupe definiranju ove regije. Pregled Nore Berend *The mirage of East Central Europe: historical regions in a comparative perspective (9-23)* smješta modernu konstrukciju termina "Istočna Srednja Europa" u kontekst političkog diskursa i posljedično kritizira provincijalizaciju polja povijesnih istraživanja. Drugo, Marta Font u radu *The emergence of East Central Europe and approaches to internal differentiation (24-36)* uspoređuje regiju s katoličkim i pravoslavnim carstvima u 13. st. i referira se na nju kao "Središnju Europu" ili "Europu u sredini", uključujući u nju Kievsku Rusiju. Posljednji esej u tom bloku, *The notion of 'Central Europe' in Russian historical scholarship (37-44)* Anne Kuznetsove, uvodi analize ruskih istraživača od 19. st. nadalje, koji su uglavnom regiju proučavali kroz naočale slavističkih studija upotrebom etno-lingvističkih i marksističkih metoda, isključujući Mađarsku iz njezinog okvira.

Drugi blok sveska – *Political practices (45-77)* otvara članak Stefana Burkhardta *Between empires: South-Eastern Europe and the two Roman Empires in the Middle Ages (47-61)*. Burkhardt analizira političke odnose između Svetog Rimskog Carstva i Bizanta i konceptualizira Istočnu Srednju Europu i talijanske srednjovjekovne države kao regiju među carstvima, predlažući četiri kriterija za takve 'tampon zone'. Štoviše, autor analizira ne samo odnose među državama na pravcu Istok-Zapad, nego također one na pravcu Sjever-Jug (uključivo Skandinaviju).

U sljedećem eseju, *Negotiating realms: political representation in late medieval Poland, Hungary and the Holy Roman Empire* (62-77), Julia Burkhardt prikazuje komparativno istraživanje "kulturne konstitucionalne" povijesti poljskih i njemačkih sabora i istražuje dinastičke interese Jagelovića i Habsburgovaca prema regiji.

Treći blok posvećen je vjerskoj povijesti (79-136) i fokusira se na monasticizam u lokalnom, regionalnom i kontinentalnom kontekstu. József Laszlovszky u *Local tradition or European patterns? The grave of Queen Gertrude in the Pilis Cistercian Abbey* (81-98) prati odnose između cistercijskog monastičkog pejzaža i ukopnih mjesta ugarske kraljevske obitelji u 12. i 13. st., stavljajući ih u relaciju prema slučajevima u Francuskoj, Španjolskoj, Austriji i Šleskoj. Tako otkriva pomak unutar kraljevske pogrebne tradicije u Ugarskoj na početku 13. st. Sljedeći članak, *Mendicant networks and population in a European perspective* (99-122) Beatrix F. Romhányi, prikazuje demografiju i gospodarski kapacitet regije unutar njezinih političkih granica kroz analizu više različitih uzoraka ekspanzije mendikantske organizacije u Ugarskoj, Poljskoj i Češkoj. Propovjednička djelatnost dominikanaca i komunikacija s drugim dijelovima društva na vanjskim rubnim područjima Europe, naime u Skandinaviji i Istočnoj Srednjoj Europi, promatraju se u komparaciji s ostatkom Europe u *Friars Preachers in frontier provinces of Medieval Europe* (123-136) Johnnyja Grandjeana Gøgsig Jakobsena.

U bloku o urbanoj povijesti (138-201), Olha Kozubska-Andrusiv istražuje analogije u razvoju naselja između Istočne Srednje Europe i Kievske Rusije, naime Galičko-Volinjsko kneštvo, prije i poslije mongolske invazije. S funkcionalnim pristupom njen članak *Comparable aspects in urban development: Kievan Rus' and the European Middle Ages* (139-156) definira sličnosti i razlike između *grady* (veći i najvažniji gradovi), *stoly* (manji glavni gradovi) i *posady* (predgrađa) u Kievskoj Rusiji i njihove ugarske parnjake. Nadalje, u *Town foundations in East Central Europe and the New World: the use of the grid plan in a comparative perspective* (157-184) Katalin Szende prati paralele u upotrebi mrežastog plana za osnivanje "kolonijalnih" gradova u 13. i 14. st. u Istočnoj Srednjoj Europi i u obje Amerike u 16. st. Ipak, autorica tvrdi da u okviru Ugarske mrežasti plan nije korišten, uz izuzetak osnutka srednjovjekovnog Zagreba. Posljednji članak o urbanoj povijesti, *Female engagement in medieval urban economy: late-medieval Moravia in a comparative perspective* (185-201) Michaela Antonín Malaníkove, uspoređuje djelatnosti kojima su kasnosrednjovjekovne žene u gradovima zarađivale u Brnu and Jihlavi sa zapadnoeuropskim gradovima na temelju poreznih registara i kvantitativnog pristupa.

Posljednji tematski blok, *Art and literature* (203-256), počinje s člankom Béle Zsolta Szakácsa naslovljenim *The place of East Central Europe on the map of Romanesque architecture* (205-222), koji karakterizira generalne trendove te teme u historiografskoj tradiciji. Anna Adamska predstavlja pregled transdisciplinarnе komparativne studije obrazovanja i komunikacije, posebice povijesti čitanja, koja suprotstavlja povijest pismenosti u perifernim europskim područjima kako bi izbjegla eurocentričnost (*Intersections: medieval East Central Europe from the perspective of literacy and communication*, 233-238). Potom, Julia Verkholantsev vodi etimološku i simboličku diskusiju unutar okvira kroničarske narativne tradicije regije u razdoblju od 12. do 15. st. u njenom eseju *Etymological argumentation as a category of historiographic thought in historical writings of Bohemia, Poland and Hungary* (239-253). Na posljednjem, ali ne i nevažnom mjestu, nalazi se zaključak Jánosa M. Baka pod naslovom *What did we learn? What is to be done?* (254-256).

Sažimajući gore rečeno, ovaj zbornik prikazuje priličnu raznolikost metoda za istraživanje Istočne Srednje Europe u srednjovjekovnom kontekstu. Tako, komparativni pristup suprotstavlja regiju ne samo Zapadnoj Europi, nego također perifernim područjima kontinenta.

Štoviše, *Medieval East Central Europe in a Comparative Perspective* može se shvatiti i kao jedan hvale vrijedan primjer popularizacije Istočne Srednje Europe ne samo specijalistima, nego također širem krugu povjesničara. Dodatno, izuzetna kolekcija srednjovjekovnih zemljovida, predstavljena u bloku o urbanoj povijesti, vrijedi biti istražena.

Ja bih izrazito preporučila ovaj zbornik kako specijalistima o ovoj regiji, tako i medievistima i povjesničarima općenito.

Olga Kalashnikova

The Sea in History. The Medieval World / La mer dans l'histoire. Le Moyen Âge, ur. Michel Balard, ur. niza Christian Buchet, Océanides, The Boydell Press, Woodbridge 2017., 1052 str.

Ovaj je impresivni svezak jedan od četiriju u ediciji *The Sea in History* koja ovim i ostalim naslovima – kolekcijama preglednih znanstvenih radova – pokriva tisućljetnu povezanost čovjeka s morem. Osim *The Medieval World*, još su u seriji istog izdavača i svesci: *The Ancient World* (2017.), *The Early Modern Period* (2017.) i *The Modern World* (2017.), sva tri izrađena pod uredničkom paskom Christiana Bucheta, profesora pomorske povijesti na Katoličkom sveučilištu u Parizu i znanstvenog voditelja projekta Océanides, u suradnji s urednicima pojedinih svezaka.

Océanides je u prvom redu francuski, a po svom karakteru svakako i svjetski projekt koji je 2012. okupio više od 300 znanstvenika-proučavatelja pomorske povijesti, s pet kontinenata, kojima je cilj bio u pet godina obraditi pet tisućljeća svjetskoga pomorstva. I zaista, tri su opsežna sveska ugledala svjetlo dana u 2017. godini. Više o ovom jedinstvenom znanstvenom i edukativnom projektu najbolje je vidjeti na preglednim i lijepo uređenim mrežnim stranicama: <http://oceanides-association.org/> (bilingvalno, francuski i engleski). Ondje je moguće naći osnovne informacije o projektu, voditeljima i suradnicima, kao i javnim i privatnim institucijama koje su poduprle inicijativu ovako širokog spektra.

U svesku *The Medieval World* objavljena su 74 članka (40 na engleskom i 34 na francusko-me jeziku). Navođenje svih autora i naslova njihovih radova iziskivalo bi ovdje previše mjesta, pa je najbolje uputiti na mrežnu stranicu izdavača: <https://boydellandbrewer.com/the-sea-in-history-the-medieval-world.html>, gdje su svi oni pregledno popisani. Ovaj je kratki prikaz namijenjen samo upoznavanjem s pomorskom serijom i projektom Océanides, pa je ono što slijedi samo letimičan pogled na izdanje i nekolicinu autora koji su se bavili temama koje se (do)tiču hrvatskih prostora, Jadranskoga mora i mletačke *Stato da mar*, pod čijom je upravom dio jadranske Hrvatske bio u spomenutom razdoblju.

John E. Dotson (Southern Illinois University), *Shipbuilding in the Medieval Adriatic* (115-127), naglasak, dakako, stavlja na mletačke *škverove* i Arsenal u 14. i 15. stoljeću, potom se dotičući Ravenne, Ancone, Barija i Brindisija. U posljednjem su odlomku spomenuti Zadar, Split i Dubrovnik, no tek ukratko, da se zna o njihovoj aktivnosti. U ovim kratkim preglednim esejima od po desetak stranica teksta nije ni bilo moguće drukčije. Elizabeth Crouzet-Pavan (Université Paris-Sorbonne), *L'Arsenal de Venise* (128-137), također se osvrće na brodograditeljsku infrastrukturu Venecije, koja je bila preduvjet ekspanzije. Sabine Florence Fabijanec (Odsjek za povijesne znanosti HAZU), *La vie maritime de Split et de Zadar du XIIIe au XVe siècle* (184-191), daje pregled ekonomske pomorske aktivnosti Zadra, administrativnog središta Dalmacije, i